

CORATGE

IMMA TUBELLA

Hi ha moments
en què el coratge és
una obligació

Columna



IMMA TUBELLA
CORATGE

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: SETEMBRE DEL 2024
© IMMA TUBELLA CASADEVALL, 2024
MAPA DE L'INTERIOR: © ÒSCAR SARRAMIA, 2024
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-3235-1
DIPÒSIT LEGAL: B. 12.136-2024
FOTOCOMPOSICIÓ: GRUP62
IMPRÈS A CATALUNYA - *PRINTED IN CATALONIA*

www.columnnaedicions.cat



La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor. La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries. En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement. A Grup62 agraïm que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

I

La vida és un procés d'esdevenir, una combinació d'estats pels quals hem de passar. La gent fracassa quan vol triar un estat i romandre-hi. Això és una mena de mort.

ANAÏS NIN

Aquella pistola va provocar un sotrac tan inesperat com radical en les seves vides. La Clara ja no recordava quins havien estat els seus somnis, en tenien molts, segur, o potser no tants, perquè el seu compromís amb la lluita era cada vegada més important i passava per sobre de tot. Feia temps que no s'havien trobat totes tres. L'exili i la presó les havia allunyat de cop, i la represa de la vida normal, al cap d'uns anys, no va ser fàcil per a cap d'elles. L'Eli i la Clara havien quedat alguna vegada a Barcelona i la Clara i la Mercè a l'Em-

pordà, però malgrat tot mai van renunciar a retrobar-se. Quan menys s'ho esperessin sorgiria l'ocasió, no calia forçar-la.

Aquella pistola ho va canviar tot. Tenien divuit anys, estaven amarades de la rebel·lia adolescent, vivien en un entorn de repressió ferotge i no s'adonaven que s'anaven endinsant en un espai cada cop més complicat i perillós.

Vosaltres també heu triat una opció que posa en dubte el vostre futur, va dir un dia la Clara a l'Evîn, però poc importa el futur malgrat que la vostra lluita sigui per fer-lo lliure. De moment el que us importa és sobreviure cada dia. M'equivoco?

T'equivoques!, va respondre l'Evîn. La nostra vida no ens importa, el que ens importa és la nostra llibertat com a dones i la llibertat del nostre poble, del poble kurd, i lluitem amb totes les armes que tenim contra tot aquell que ens la vulgui prendre. Hem lluitat contra el patriarcat i l'hem guanyat, lluitem contra l'Estat Islàmic i el guanyarem encara que ningú ho voldrà reconèixer, i guanyarem l'Estat turc malgrat els seus aliats internacionals i els seus drons. Has de saber que totes portem una bala o una bomba de mà a sobre per fer-les servir si la nostra vida ha de salvar la nostra llibertat. Ja ho aniràs descobrint, hem tingut moltes màrtirs que s'han sacrificat. Una vida perduda per salvar-ne moltes d'altres.

La Clara era allà, a Rojava, al Kurdistan occidental, al nord-est de Síria. Tot just estrenat l'estiu del 2014, Rojava —«ponent» en kurd— era l'epicentre

de la revolució més important dels darrers decennis, i per a molts, l'únic raig de llum que emergia de la tragèdia de Síria. Una revolució silenciada i un poble esquinçat per quatre estats dibuixats pels poders colonials sobre un mapa arbitrari, sense tenir en compte res més a banda dels seus interessos. Quaranta milions d'habitants escampats per l'Orient Mitjà i la diàspora. El món havia oblidat els kurds i les seves terres, la major part a Turquia i a l'Iraq, però també a l'Iran i a Síria. El Kurdistan. El poble de les muntanyes, bressol de la civilització, on entre els anys 700 i 500 abans de la nostra era homes i dones eren iguals, i la llibertat era un valor moral molt preuat. I dins del Kurdistan, Rojava, atrapada entre la dictadura turca d'Erdogan, el règim brutal d'Al-Assad a Síria, els aiatollàs de l'Iran i el califat assassi de l'Estat Islàmic. Malgrat algunes cases destruïdes i les parets marcades per una infinitat de trets i de metralla, la primera impressió de la Clara en arribar va ser que era en un lloc ple de pau i bellesa. Al camp, les cases arrebossades amb fang es confonien amb la terra, i minsos ramats d'ovelles passejaven calmosos per la carretera aliens als nervis dels conductors llampats.

Encara no acabava d'entendre com havia pres la decisió d'anar-hi, contra l'opinió d'amics i coneguts, i molt especialment d'en Miro, el seu fill. O potser ja li hauria de dir Pau, com ell desitja des de l'adolescència. No en sap, per a ella sempre serà en Miroslov, un nom eslau que vol dir «celebració de la pau».

Que no recordes l'edat que tens?, li deia tothom. Que et penses que ets aquella periodista acabada de separar que va marxar a Sarajevo per deixar enrere un passat dolorós? I mira com et va anar! Que has oblidat el que et va costar superar la barbàrie?

Durant els mesos de l'embaràs les hormones van fer de barrera entre el passat i el futur, un passat tràgic i un futur esperançador, però quan va néixer en Miro es va enfonsar. De sobte van tornar a emergir aquells mesos en què refusava veure els amics perquè deia que a la seva vida hi havia un abans i un després, i es confonia, l'abans no eren els amics, era la guerra. Quan havia de sortir defugia els carrers molt transitats i quatre persones ja li semblaven una multitud. Mai més va poder menjar carn vermella perquè li recordava els cossos destrossats de Sarajevo. Es va replegar a casa amb en Miro i va demanar una baixa per depressió que va allargar la de maternitat i la d'al·letament. Tenia la sensació que la Clara d'abans de Sarajevo havia mort i que la de després es resistia a néixer. Hi ha armilles contra les bales, pensava, però no contra els records, l'angoixa i el patiment. Li feia mal l'ànima i pensava que tant de bo l'haguessin ferit, perquè així li hauria fet mal el cos, i allò li semblava menys dolorós i més fàcil de curar.

Al tornar de Bòsnia va anar a viure a casa els pares perquè en Pere, el seu excompany, s'havia quedat el pis. L'havien llogat junts però anava a nom d'ell, com tot. La seva mare va oblidar els antics desacords i la va acollir durant uns mesos, fins que es recuperés

o tingués el nadó. Quan una fressa una mica forta trencava el silenci de la nit, fos una moto, un tro o el camió de la brossa, la Clara es despertava sobresaltada, amarada de suor, i la mare l'abraçava i li deia, Clara, desperta't, ja no ets a la guerra, ja ets a casa. En Jaume, el company que hauria d'haver anat a Sarajevo si no hagués sigut per aquell accident en mal moment, ja l'havia avisat quan el va anar a visitar a l'hospital abans de marxar. Els corresponsals avesats als conflictes som molt conscients del contrast entre viure en una zona de guerra i la vida en un lloc en pau. Sabem que estem a primera línia però que en un parell d'hores, tres o vuit, serem a casa i tornarem a la rutina d'anar a la feina, al supermercat, arreglar la rentadora espatllada i pagar factures endarrerides. Però arribar a aquest punt requereix haver passat abans per moments de molta confusió. Tingue-ho present.

La Clara tot ho havia fet a deshora, o massa aviat o massa tard, o això li deien, però ella no ho entenia així, perquè estava convençuda que no hi ha edats per fer les coses, que ets capaç de fer-les o no. Si és prudent fer-les o és una insensatesa, ja és farina d'un altre sac. Ara sabia que flirtejar amb la lluita armada als divuit anys no era aconsellable, però quan ho va fer pensava que no tenia cap altra opció. Se'n va sortir prou bé exiliant-se a París, però a la Mercè li van caure vint-i-quatre anys de presó. L'Elisabet va tenir prou seny de marxar a Londres, malgrat que allò d'enamorar-se d'un colombià deu anys més gran que

ella i anar-se'n a cegues a Colòmbia li va complicar molt la vida.

I avui, què diu el seu entorn?, què pensa el seu propi fill? Tothom l'adverteix, amb més o menys vehemència, que estar enmig d'una guerra cruel com la de l'Estat Islàmic com a *freelance*, i als seixanta anys, és un altre dels seus impulsos forassenyats. Ella, però, està convençuda que ja ha demostrat prou la seva capacitat de resiliència els darrers vint-i-un anys criant en Miroslav, molt estimat, sens dubte, i fent una feina avorrida en una redacció.

La seva primera etapa al diari va ser enriquidora, rodejada encara de periodistes veterans enamorats de l'ofici. Quan s'hi va incorporar de nou, al tornar de Sarajevo, ja era una altra cosa. El periodisme havia deixat de ser el que havia après d'aquella generació excepcional i sàvia que li havia ensenyat que escriure notícies no era copiar, que era estudiar, investigar i contrastar. Fer comprensible l'incomprensible. Ara li deien temerària perquè volia treballar sobre el terreny després de passar-se els darrers vint anys fent el que li demanaven, redactar notícies a partir de teletips i escriure titulars que captessin l'atenció encara que fossin veritats a mitges. I encara havia tingut sort, si d'això se'n pot dir sort, de treballar a la secció d'Internacional i deslliurar-se de les pressions polítiques d'estar per casa. On eren els corresponents mítics? Ja no eren útils. Resultaven cars i obsolets. No servien per a res quan, amb un clic, es podia accedir a informació de les zones més allunyades del planeta

gràcies a *freelance* locals que es jugaven la vida per vendre una informació o una imatge a preu de saldo, o, sense anar més lluny, gràcies a ciutadans que gravaven alguna desgràcia amb el mòbil. Era igual si s'entenia o no s'entenia, si era veritat o fals, el que importava era l'impacte, l'emoció. Perquè aquesta era una altra qüestió. Les desgràcies venen, les bones notícies avorreixen.

La Clara no era periodista però n'havia fet tota la vida. Va començar al tornar de l'exili. Havia hagut de marxar quan tenia divuit anys, tot just acabats els estudis secundaris. Havia fet COU experimental, quan encara existia el preuniversitari, a l'únic institut de Barcelona on l'impartien, que l'havia admès perquè tenia bones notes. Què volia estudiar? Sociologia, però en aquells moments foscos del final de la dictadura això de les ciències socials tenia un aire subversiu i només es podia estudiar fora de la universitat i mig d'amagat. Llavors ningú sabia que faltava poc per al canvi tan desitjat, tot i que el dictador era vell i estava malalt, però vivia o el feien viure, i el successor que havia escollit encara no havia volat pels aires. Franco estava a punt de ser un cadàver intubat però amb capacitat per matar. Les execucions polítiques més sanguinàries les va signar al final de la seva vida.

Si no podia estudiar ni sociologia ni polítiques, faria dret, perquè li semblava útil per defensar els que, com ella, lluitaven per la llibertat. També havia pensat estudiar periodisme, perquè li agradava es-

criure i li interessava el que passava al món, però pagava la pena fer de periodista en un país governat per la censura? En tot cas, escrivia a la revista clandestina del seu partit. Hi escrivia i ajudava a imprimir-la amb una vietnamita manual, una d'aquelles màquines que servien per fer còpies en paper en grans quantitats.

No va estudiar dret. Quan faltaven un parell de setmanes per acabar el curs es va presentar a l'institut la policia —els grisos, com en deien a l'època— a buscar la Mercè, l'Elisabet i a ella, la Clara. No les he vist des de fa dies, va dir la directora, són unes desvergonyides. Tots els de lletres van marxar a passar una setmana a Eivissa de viatge de fi de curs i alguns no han tornat, encara deuen ser allà, a la platja o en alguna discoteca.

Era difícil de creure, però la policia s'ho va empassar, potser perquè la directora tenia l'aspecte d'avia venerable, tota vestida de negre i amb els cabells blancs recollits en un monyo baix, i d'altra banda era cert que un grup havia ajornat la tornada, captivat per la filosofia *hippy*. També era cert que elles havien tornat i que la Mercè feia un parell de dies que no apareixia per l'institut sense cap justificació, però de moment la seva absència no havia estranyat ningú, ni les seves amigues, que ja hi estaven acostumades. I segons es va saber més tard, els seus pares la feien a casa la Clara preparant un campament d'estiu.

Tan bon punt va marxar la policia, la directora va irrompre a la classe de literatura, en va fer sortir

la Clara i l'Elisabet, les va dur al soterrani, en un magatzem on hi havia un telèfon, i els va dir, Truqueu immediatament a qui hagueu de trucar i que us busquin un lloc per amagar-vos encara que sigui per una nit. Només un parell de trucades per cap i immediatament. Encendré un ciri a qui calgui perquè no ens hagin intervingut el telèfon. Jo us trauré aquesta nit en cotxe i us duré on em digueu. I així ho va fer.

La Clara va anar a parar a casa d'una parella acabada de casar que no estaven fitxats. Eren cristians progressistes però no militaven en cap partit polític. Al cap de pocs dies va rebre un avís de seguretat i es va trobar amb el seu enllaç. Estava blanc. Què ha passat?, li va dir la Clara, amoïnada pel seu aspecte intranquil. Marxa, li va dir. Ens ocuparem de tot. Però què ha passat? Et convé no saber-ho. Jo no puc marxar així com així, soc menor d'edat, necessito el permís dels meus pares. L'advocat anirà a parlar amb ells. Però si no saben res del que faig! Es pensen que soc bona estudiant i que els caps de setmana vaig d'excursió amb el Centre Excursionista de Catalunya. Alguna cosa deuen sospitar. Què els has dit per poder amagar-te? Que havien agafat una noia de la classe i que la directora de l'institut ens havia aconsellat anar a dormir uns dies a casa la seva filla. No va ser fàcil, i encara menys per telèfon.

No podem perdre temps. Fes el que et dic, perquè el que ha passat és molt greu i els teus pares encara poden tenir un ensurt més gros. Però jo tinc

dret a saber per què la meva vida fa un tomb d'aquesta magnitud! Per una pistola. No et puc dir res més.

La Clara va entendre que no podia fer més preguntes i va fer cas de tot el que li van ordenar. No va saber què havia passat fins mesos més tard, quan un militant de la Catalunya Nord va anar a veure-la a París i li va explicar, sense entrar en detalls, què havia passat amb la Mercè i com l'havien agafat amb una pistola a la bossa. No li va venir de nou, feia temps que ho sospitava.

Finalment, l'advocat va convèncer la directora de l'institut per anar a parlar, plegats, amb els seus pares. La directora del centre era una vella lluitadora i l'única que els podria convèncer. Faltava una setmana perquè s'acabés el curs i els va poder avançar que la Clara ho havia aprovat tot amb una mitjana de 8,9 i que una fundació li havia concedit una beca per anar a París i li havia buscat un lloc on viure. Quedar-se és una temeritat, va dir, pensin en la part positiva, la seva filla té l'oportunitat d'estudiar el que vol en una universitat de prestigi, i becada. La primera reacció va ser de desesperació. És tan jove!, repetia la mare. No sap ni fer una truita. No sap res de la vida. És una bona nena. Sort que la directora sabia el que es feia i va aconseguir calmar-los parlant de les virtuts de la noia, i l'advocat els va prometre que faria el possible per organitzar una trobada a l'altra banda de la frontera abans que la Clara marxés a París.

Un passador, un pas net a prop de Puigcerdà i ja va ser a l'altra banda, on la va acollir una refugiada

anarquista, l'Aurora, que feia trenta anys que enyorava el seu poble de la plana de Vic, però que agraïa poder viure a Catalunya, malgrat que fos la Catalunya Nord i que el català només el parlessin els vells perquè encara no s'havia creat la Bressola.

La Clara es va trobar amb la seva família a Fontromeu un parell de setmanes més tard. L'emoció va parar el cop, les abraçades van estovar els retrets i uns pares més confosos que enfadats van tenir el temps suficient per entendre la lluita per la llibertat de la seva filla, perquè ells mateixos eren fills de vençuts represaliats pel franquisme. N'hem parlat massa a casa i, mira, ella els ha volgut imitar, deia la mare. Centrem-nos en les bones notícies, com ens va aconsellar la directora, va dir el pare. Continuarà estudiant en una de les millors universitats del món, té habitació i una beca, què més volem? Tenir-la a casa, va dir la mare.

S'ha de dir que van marxar un pèl més tranquils perquè la van veure bé, i la mare, molt preocupada pel que diran, tenia una explicació per a amics i coneguts, sobretot al poble. La gent preguntaria, segur. I la Clara? Que vindrà per la festa major? Quan comença la universitat? La resposta era indubtable, i fins i tot els omplia d'orgull. A la Clara li han donat una beca per estudiar a la Sorbona. Ja és a París. Viu a la Ciutat Universitària i un dia d'aquests anirem a veure-la.

Qui no l'hi va perdonar durant molt de temps van ser els amics de l'estiu. Per què havia marxat sense

acomiar-se de ningú? Tanta pressa tenia? Ella no havia sigut mai pretensiosa, però, és clar, marxava a la Sorbona, i això a ells els deixava molt enrere. Van trigar molt de temps a saber que anaven molt errats, però mai van saber tota la veritat.

A París s'hi va passar anys. Hi va estudiar tota la carrera i hi va llegir la tesi doctoral. Finalment va fer ciències socials i es va especialitzar en política estrangera. Volia fer periodisme, però el seu tutor va dir-li que això era una ximpleria. Que a París només hi havia una escola de periodisme per a estudiants rics de l'Àfrica francòfona que volien algun tipus d'acreditació per poder treballar als seus països com a periodistes, però que el periodisme de veritat es fa si un s'especialitza en un tema, n'està sempre al dia i, és clar, si sap escriure. Tu en saps, li va dir, simplement interessa't per alguna cosa, informa-te'n a fons i comença a escriure, un dia o altre trobaràs qui t'ho publiqui. I així ho va fer. Es va interessar per les nacions sense estat d'Europa i els seus articles els va publicar un nou diari que va sorgir a Catalunya un cop mort Franco.

Quan va poder tornar amb un doctorat sota el braç, gràcies a l'amnistia de l'any 1977, aquell diari li va oferir feina a la secció d'Internacional. Es tractava de buidar teletips d'agències i preparar la documentació per als periodistes més senyors. Va trigar un temps a signar el que escrivia, però ja li estava bé. Havia d'aprendre l'ofici. Quan tenia dubtes, el director, un periodista veterà que es va convertir en el seu

mentor, li deia, No et limitis a informar, el periodisme no s'hauria de limitar a això. Investiga, contrasta, crea. No et limitis a escriure informes, escriu sobre vides. Fixa't com comencen els articles dels grans periodistes nord-americans. El periodisme hauria de ser cultura, deia. Anys més tard, la Clara es va sorprendre quan va llegir que l'Oriana Fallaci defensava que els diaris haurien de ser l'equivalent als salons literaris. Dickens, Kipling, Hemingway, London, eren periodistes que explicaven les seves històries com a escriptors, i la gent havia oblidat que eren periodistes.

La Clara, de molt joveneta, volia ser escriptora. De cap manera!, va dir la mare. Tot el que feia ferum d'artístic era mal vist per una mare que vivia frustrada perquè hauria volgut ser actriu de teatre i una postguerra grisa i cruel per al seu entorn familiar no l'hi va permetre. Va ser dependent d'una merceria fins que es va casar. Escris malament, canten pitjor, d'això en dius pintar?, li deia. Mare, he guanyat un premi de redacció a l'escola i un de pintura ràpida al CEC. També canto al cor, tinc veu de segona. Deu ser perquè les altres encara són pitjors.

Aquesta era la seva manera de protegir-la d'un món que no va poder viure i que per no patir havia imaginat perillós. La Clara no va ser artista i alguns dels camins pels quals va transitar no van ser creatius, però van ser perillosos en extrem.